

نقش صفات شخصیتی والدین در تحول اجتماعی کودکان پیش دبستانی

حسن شمس اسفند آباد^۱، نیره السادات روحانی^{۲*}

۱. دانشیار گروه روانشناسی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه امام خمینی، قزوین، ایران

۲. کارشناسی ارشد روانشناسی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه امام خمینی، قزوین، ایران

تاریخ پذیرش: ۹۶/۰۹/۲۷

تاریخ دریافت: ۹۶/۰۶/۱۷

چکیده

زمینه و هدف: مطالعات پیشین نشان داده است که والدین نقش مؤثری در تحول روانی و جسمانی کودکان دارند با این وجود تحقیقات در زمینه تأثیر صفات شخصیتی والدین بر تحول اجتماعی کودکان، اندک است. با توجه به این موارد پژوهش حاضر با هدف تعیین نقش صفات شخصیتی والدین در تحول اجتماعی کودکان پیش دبستانی انجام گرفت.

روش: نوع مطالعه حاضر توصیفی-همبستگی بود. جامعه آماری پژوهش حاضر تمامی والدین کودکان مدارس پیش دبستانی شهر تهران در سال تحصیلی ۹۶-۱۳۹۵ بود که از میان آنها تعداد ۵۰۸ والد (مادر یا پدر) با مراجعه به مراکز پیش دبستانی شهر تهران به روش نمونه گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای انتخاب و به مقیاس تحول اجتماعی واینلند (ادگار، ۱۹۵۳) و فرم کوتاه پرسشنامه پنج عامل بزرگ شخصیت نئو (مک کرا و کاستا، ۱۹۹۷) پاسخ دادند. داده‌های جمع‌آوری شده با استفاده از ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون چندگانه به شیوه همزمان انجام شد.

یافته‌ها: نتایج تحلیل رگرسیون نشان داد که ویژگی شخصیتی روان‌آزرده‌خویی والدین (مادر یا پدر) به شیوه منفی، و ویژگی‌های برون‌گرایی، پذیرای تجربه بودن، و با وجدان بودن والدین (مادر یا پدر) به صورت مثبت، پیش‌بینی کننده تحول اجتماعی کودکان پیش دبستانی هستند ($P < 0/05$).

نتیجه‌گیری: با توجه به نتایج به دست آمده مشخص می‌شود که صفات شخصیتی والدین تأثیر معناداری بر تحول اجتماعی کودکان پیش دبستانی دارند؛ بنابراین ضروری است در فرایند آموزش و پرورش کودکان به ویژگی‌ها و صفات شخصیتی والدین توجه خاصی شود.

کلیدواژه‌ها: تحول اجتماعی، صفات شخصیتی، کودکان پیش دبستانی

* نویسنده مسؤل: نیره السادات روحانی، کارشناسی ارشد روانشناسی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه امام خمینی، قزوین، ایران.

تلفن: ۰۲۸-۳۳۷۸۰۰۲۱

ایمیل: Ns.roohani@gmail.com

مقدمه

امروزه بر هیچ کس پوشیده نیست که انسان موجودی اجتماعی است و نیازمند برقراری ارتباط با دیگران می‌باشد. بسیاری از نیازهای عالی انسان و شکوفایی استعدادها و توانایی‌ها، از طریق تعامل بین فردی و ارتباطات اجتماعی حاصل می‌شود (۱) و کنش و واکنش انسان‌ها با یکدیگر لازمه بقا و ماندگاری انسان‌ها در طی سال‌های متممادی بوده است (۲). رفتار اجتماعی پایه و اساس زندگی هر فرد را تشکیل می‌دهد و تحول اجتماعی^۱ نیز به نوبه خود سبب اعتلای تحول ذهنی و سایر جنبه‌های تحولی فرد می‌گردد (۳). آغاز تحول اجتماعی در انسان را می‌توان در اوایل کودکی جستجو کرد. کودکان بسیاری از مهارت‌های اجتماعی را در دوران کودکی یاد می‌گیرند. آن‌ها اعتماد به اشخاص بالغ (به جز والدین خود) را می‌آموزند و از آن لذت می‌برند. آنان در ارتباط با دیگران راه‌های همکاری، مخالفت، سهم شدن، مراد کردن و نیز اثبات خود را فرا می‌گیرند و می‌آموزند چگونه عضو گروهی باشند و در فعالیت‌های گروهی شرکت کنند. در این رابطه اریکسون نظریه پرداز تحول اجتماعی، سنین ۳ تا ۵ سالگی یعنی سال‌های پیش‌دبستانی را دوره ابتکار در برابر احساس گناه معرفی می‌کند به این معنی که در این سال‌ها، دنیای اجتماعی کودکان گسترش می‌یابد و کودکان یاد می‌گیرند که برای کنار آمدن با چالش‌ها هدفمند رفتار کنند (۴).

پژوهشگران تحول اجتماعی را در قالب سازش‌یافتگی متقابل کودک با محیط اجتماعی و در رابطه با همسالان می‌دانند و آن را فرآیندی تلقی می‌کنند که کودک را قادر می‌سازد تا رفتار دیگران را درک و پیش‌بینی کند، رفتار خود را کنترل نماید و تعاملات اجتماعی را تنظیم سازد (۵). تحول اجتماعی مهم‌ترین جنبه وجود هر شخص است، زیرا فرض بر این است که کودکان بدون تحول اجتماعی و داشتن مهارت‌های لازم قادر نیستند در تعامل اجتماعی با سایرین وظایف خود را انجام دهند. توجه به این نکته بسیار مهم است

که نارسایی مهارت‌های اجتماعی عامل تعیین‌کننده‌ای در افزایش مسائل روانی و ذهنی کودکان نیز هست (۶). ایساکس معتقد است تحول اجتماعی همه‌جانبه کودک از افراد دیگر، محیط و نهادهای اطراف کودک تأثیر می‌پذیرد. وجود شرایط مناسب محیطی، خانوادگی و اجتماعی در طی سال‌های اولیه کودکان خردسال تأثیر به‌سزایی در جلوگیری از مشکلات جسمی و روانی دارد؛ به طوری که محققان به این امر مهم دست‌یافته‌اند که سال‌های اولیه در شکل‌گیری هوش، شخصیت و رفتار اجتماعی سال‌های حساسی هستند و آثار بی‌توجهی اولیه می‌تواند اختلالاتی مانند اضطراب را جای بگذارد (۷). نقش خانواده در تحول جنبه‌های مختلف کودکان غیرقابل انکار است. به‌طور معمول خانواده مهم‌ترین بخش از محیط کودک است (۸). خانواده مهم‌ترین و قوی‌ترین عامل اجتماعی کردن کودکان تلقی می‌شود که در شکل دادن به شخصیت، خصوصیات و انگیزه‌ها نقش کلیدی دارد، رفتار اجتماعی را هدایت می‌کند و ارزش‌ها، اعتقادات و هنجارهای فرهنگ را منتقل می‌کند (۹ و ۱۰). صفات و ویژگی‌های شخصیتی والدین از جمله عوامل مهمی هستند که ممکن است در تحول اجتماعی کودکان تأثیرگذار باشند؛ زیرا شیوه‌های شخصیتی والدین و روش‌های تربیت کودک، تعیین‌کننده‌های اولیه شخصیت کودکان در نوجوانی و بزرگسالی او تلقی می‌شوند (۱۱). شخصیت افراد خانواده به ویژه والدین از جمله عناصر مداخله‌کننده در روابط بین‌شخصی است. شخصیت یک سازه کلی است که از مجموعه ویژگی‌های فردی تشکیل می‌گردد و به سه عامل تفکر، عواطف، و رفتارهای بیرونی قابل مشاهده که در تعامل با عناصر محیط ایفای نقش می‌نماید، اشاره دارد (۱۲). والدین با ویژگی‌های شخصیتی خود آفریننده موقعیت‌هایی هستند که رفتارهای خاص را در فرزندان برمی‌انگیزند و یا سرمشق‌هایی را برای الگوسازی در اختیار آن‌ها قرار داده و یا به تشویق دسته‌ای خاص از رفتارها می‌پردازند (۱۳).

1. Social development

(۱۸). همچنین رتئو، استنجر، مک کی، دوپل و هوتزاک^۹ در خلاصه نتایج مطالعه خود با هدف آزمون فرضیه تعادل ابعاد مزاجی والدین و کودک برای پیشگویی سطوح آسیب‌شناسی روانی کودک بعد از کنترل اثرات انفرادی این ابعاد، نشان داد که ارتباط میان صفات مزاجی کودک و آسیب‌شناسی روانی او می‌تواند بر مزاج والدین متکی باشد (۱۹).

در مجموع تحقیقات مختلفی نشان داده است که صفات شخصیتی والدین بر ویژگی‌های رفتاری و همچنین مشکلات رفتاری کودکان تأثیرگذار است (۲۳-۲۰)، اما با وجود اهمیت تحول اجتماعی در کودکان پیش‌دبستانی و اثرات بلندمدت تأثیر والدین بر آن، با این حال تاکنون مطالعه‌ای به بررسی نقش صفات شخصیتی خانواده در تحول اجتماعی این افراد نپرداخته است و تاکنون بیشتر مطالعات به بررسی ابعاد صفات شخصیتی والدین بر اختلالات یا مشکلات رفتاری کودکان متمرکز بوده است. پژوهش حاضر با توجه به این خلأ و همچنین اهمیت تحول اجتماعی کودکان پیش‌دبستانی و همچنین ضرورت نقش صفات شخصیتی والدین بر آن، با هدف بررسی نقش صفات شخصیتی والدین در تحول اجتماعی کودکان پیش‌دبستانی پرداخته است.

روش

الف) طرح پژوهش و شرکت‌کنندگان: این پژوهش از نوع مطالعات توصیفی و به روش همبستگی است. جامعه آماری این پژوهش را تمامی مادران و پدران کودکان مدارس پیش‌دبستانی شهر تهران در سال تحصیلی ۹۶-۱۳۹۵، تشکیل داد. تعداد ۵۰۸ نفر والد که شرایط ورود به پژوهش (تمایل آگاهانه از شرکت در پژوهش، داشتن حداقل سواد خواندن و نوشتن، نداشتن مشکل جسمانی و روانی حاد) را داشتند، به عنوان نمونه مورد نظر با استفاده از روش نمونه‌برداری خوشه‌ای چندمرحله‌ای انتخاب شدند. بدین صورت که ابتدا کل شهر تهران به پنج منطقه شمال، جنوب، مرکز، شرق و غرب تقسیم

امروزه یکی از نظریه‌های غالب در حوزه شخصیت، روی آورد صفات به شخصیت به شمار می‌رود. این دیدگاه فرض می‌کند که انسان دارای آمادگی‌های گسترده‌ای است و به شیوه خاصی به محرک‌ها پاسخ می‌دهد (۱۴). تمامی نظریه‌پردازان صفات، با اندکی اختلاف در روش پژوهش و سازه‌انگاشتن صفات، اعتقاد دارند که صفت عنصر اصلی شخصیت انسان است. کستا و مک کرا^۱ اعتقاد دارند که این صفات بر سازه‌های مختلفی چون خودپنداشت، باورهای خودکارآمدی و ویژگی‌های مربوط به سازش‌یافتگی چون نگرش‌ها و اهداف شخصی اثر گذاشته و انتخاب‌ها و تصمیم‌های فرد را تحت تأثیر قرار می‌دهد (۱۵).

با وجود اینکه تاکنون مطالعه‌ای به بررسی تأثیر صفات شخصیتی والدین بر تحول اجتماعی کودکان پیش‌دبستانی نپرداخته است؛ اما تعدادی از مطالعات نشان داده است که صفات شخصیتی والدین تأثیر پایداری در سازش‌یافتگی و اختلالات رفتاری کودکان دارند (۱۶، ۱۷). در همین زمینه نتایج پژوهش نیگ و هینشاو^۲ که با در نظر گرفتن همبودی اختلال نافرمانی مقابله‌ای^۳ و اختلال رفتار هنجاری^۴ با اختلال نارسایی توجه/فزون‌کنشی^۵ انجام گرفت، نشان داد که در مقایسه با گروه بدون تشخیص، والدین پسرانی که نافرمانی و یا اختلال رفتار هنجاری را به‌طور هم‌زمان با اختلال نارسایی توجه/فزون‌کنشی داشتند، در مقیاس شخصیت نئو، توافق‌پذیری^۶ پایین، روان‌آزرده‌خویی^۷ بالا و اضطراب از خود نشان دادند. همچنین مشاهده شد بین روان‌آزرده‌خویی مادر با پرخاشگری کودک مبتلا با اختلال نارسایی توجه/فزون‌کنشی و پذیرای تجربه بودن^۸ در والدین با شیوع بالای رفتارهای ضداجتماعی در کودک رابطه معناداری داشتند

1. McCrae, Costa
2. Nigg & Hinshaw
3. Oppositional Defiant Disorder
4. Conduct Disorder
5. Attention-deficit hyperactivity disorder
6. Agreeableness
7. Neuroticism
8. Openness

9. Rettew, Stanger, McKee, Doyle & Hudziak

ابری و همکاران هنجاریابی و ضریب اعتبار یا باز آزمایی در بین ۵۵۸ نفر، در فواصل مختلف ارزیابی از ۰/۹۲ تا ۰/۹۶ گزارش شد. فاصله باز آزمایی از یک روز تا ۹ ماه بوده است (۲۴). در پژوهش زادشیر و همکاران نیز اعتبار درونی آزمون به روش همسانی درونی از طریق ضریب آلفای کرونباخ ۰/۶۸ به دست آمده است (۲۵).

۲. فرم کوتاه پرسشنامه پنج عامل بزرگ شخصیت نئو. این پرسشنامه دارای ۶۰ سؤال (برای هر مقوله ۱۲ سؤال) است و پنج زمینه اصلی شخصیت را مورد ارزیابی قرار می‌دهد که شامل روان آزرده‌خویی، برونگرایی^۴، پذیرای تجربه بودن، توافق پذیری، و با وجدان بودن^۵ می‌باشند. این ابزار با مقیاس پنج گزینه‌ای لیکرت (از کاملاً موافق تا کاملاً مخالف) پاسخ داده می‌شود. روایی محتوای این تست را مک کرا و کوستا بررسی کردند که پایایی آن را برای عوامل پنج‌گانه (۰/۹۰ تا ۰/۷۶) گزارش کردند (۱۵). ضرایب آلفای گزارش شده توسط مک کرا و کوستا (سازندگان این آزمون) در فرم S (فردی مقیاس) در مقیاس‌های فرعی بین ۰/۸۱ تا ۰/۵۶ و در فرم R (گزارش دیگران درباره فرد) بین ۰/۹۲ تا ۰/۶۶ و برای عوامل اصلی برونگرایی، پذیرای تجربه بودن و روان آزرده‌خویی دارای ضرایب پایایی بالاتری چون ۰/۹۳ - ۰/۸۶ است. این پرسشنامه توسط گروهی بر روی ۲۰۰۰ نفر از جامعه دانشجویان دانشگاه‌های دولتی ایران با هدف مشخص شدن عوامل ثابت‌تر اجرا شد و ضرایب آلفای آن برای عوامل توافق پذیری، پذیرای تجربه بودن، برونگرایی، آزرده‌خویی و با وجدان بودن به ترتیب ۰/۷۳/۰، ۰/۵۶/۶۸، ۰/۸۶ و ۰/۸۷ محاسبه شد. با محاسبه همبستگی بین دو فرم گزارش شخصی و ارزیابی مشاهده‌گر به قصد ارزیابی اعتبار ملاکی آزمون در بین عوامل اصلی، حداکثر همبستگی به میزان ۰/۶۶ در عامل برونگرایی و حداقل آن به میزان ۰/۴۵ در عامل توافق‌پذیری محاسبه شد. در بین صفات فرعی حداکثر همبستگی به میزان

شد و سپس از هر کدام از این مناطق یک منطقه آموزشی و از هر منطقه دو یا چهار پیش‌دبستانی دخترانه و پسرانه به صورت تصادفی انتخاب شد، تا تعداد نمونه‌ها از هر منطقه حداقل پنجاه نفر شود. لازم به ذکر است مناطق انتخاب‌شده، مناطق یک، شش، هفت، هشت و پانزده بودند. همچنین ملاک‌های خروج از پژوهش عبارت بودند از: نداشتن تمایل به شرکت در پژوهش، عدم تکمیل مناسب پرسشنامه‌ها. پس از انتخاب نمونه‌های موردنظر، این افراد با راهنمایی پژوهشگر به پرسشنامه‌های پژوهش (فرم کوتاه پرسشنامه پنج عامل بزرگ شخصیت نئو و مقیاس تحول اجتماعی وایلد) پاسخ دادند. پس از تکمیل پرسشنامه‌ها، داده‌های جمع‌آوری شده با استفاده از ضریب همبستگی پیرسون و رگرسیون چندگانه به شیوه همزمان تحلیل شدند.

ب) ابزار

۱. مقیاس رشد اجتماعی وایلد^۱: این پرسشنامه اولین بار توسط فردی به نام ادگار^۲ در سال ۱۹۵۳ ساخته شد و در مدرسه آموزشی وایلد منتشر شد که برای رشد اجتماعی ارتش آمریکا در جنگ جهانی دوم مورداستفاده قرار گرفت. این مقیاس یکی از مقیاس‌های تحولی است که میزان توانایی فرد در برآوردن نیازهای عملی خود و قبول مسئولیت مورد اندازه‌گیری قرار می‌دهد و دوره سنی تولد تا بالاتر از ۲۵ سالگی را دربرمی‌گیرد. تا ۱۲ سالگی برای هر سال، دارای سؤال‌های مجزا است ولی از ۱۲ سالگی به بعد، بین ۱۲ تا ۱۵ سالگی، ۱۵ تا ۱۸ سالگی، ۱۸ تا ۲۰ سالگی، ۲۰ تا ۲۵ سالگی به بالا دارای سؤال‌های مشترک است. ماده‌های مقیاس به هشت طبقه خودیاری عمومی، خودیاری در غذا خوردن، خودیاری در لباس پوشیدن، خودفرمانی، اشتغال، ارتباط زبانی، جابه‌جایی و اجتماعی شدن تقسیم شده است. با توجه به نمره‌های شخص در مقیاس، می‌توان سن اجتماعی و بهره اجتماعی را محاسبه کرد. اعتبار و روایی مقیاس وایلد توسط

3. NEO-Personality Inventory – Revised (NEO-FFI)

4. Extroversion

5. Conscientiousness

1. Vineland social maturity scale

2. Edgar

و به والدین و کودکان از جنبه‌های مختلف محرمانه ماندن اطمینان داده شد. پس از جمع‌آوری پرسشنامه‌های، پژوهشگر به تجزیه و تحلیل داده‌ها پرداخت.

یافته‌ها

با توجه به این‌که در این پژوهش قصد پیش‌بینی تحول اجتماعی کودکان از روی صفات شخصیتی والدین را داریم از رگرسیون چندگانه به روش همزمان استفاده شد. اما پیش از انجام تحلیل موردنظر پیش‌فرض‌های تحلیل رگرسیون چندگانه موردبررسی قرار گرفت. بررسی نرمال بودن داده‌ها با استفاده از آزمون کالموگروف اسمیرنوف (جدول ۱) نشان‌دهنده تخطی نشدن این پیش‌فرض بود. برای بررسی استقلال باقیمانده‌ها، از آماره دورین - واتسون استفاده شد که مقدار آن برابر با ۱/۹۱۰ بود و این نتیجه نشان داد که پیش‌فرض استقلال باقیمانده‌ها رعایت شده است. بررسی شاخص تورم واریانس (بیشتر از ۱۰) و شاخص تحمل (کمتر از ۰/۱) نشان داد که شاخص‌های تورم واریانس و تحمل در هر یک از متغیرهای پیش‌بین در حد مطلوب است و بین متغیرهای پیش‌بین همبستگی‌های بزرگ وجود ندارد و هم‌خطی جدی مشهود نیست. در جدول (۱) شاخص‌های بررسی نرمال بودن متغیر وابسته پژوهش ارائه شده است.

۰/۷۰ در صفت اعتماد و حداقل آن به میزان ۰/۲۹ در صفت دل‌رحم بودن و انعطاف‌پذیری در احساس‌ها به دست آمد. ضرایب همسانی درونی در عوامل اصلی توافق‌پذیری، پذیرای تجربه بودن، برونگرایی، آزرده‌خویی و با وجدان بودن در نمونه ایرانی به ترتیب ۰/۸۶، ۰/۷۳، ۰/۵۶، ۰/۶۸ و ۰/۸۷ به دست آمد (۲۶).

ج) روش اجرا: در مرحله اول پژوهش، پژوهشگر با کسب مجوزهای قانونی لازم، با توجه به ملاک‌های ورودی به انتخاب نمونه‌ها پرداختند و سپس به تعدادی از مهدهای کودک مناطق یک، شش، هفت، هشت و پانزده تهران مراجعه کرده و به تعدادی از والدین که در مهد کودک حضور داشتند یا هنگام پایان ساعت مهد کودک برای بردن کودکان مراجعه می‌کردند پرسشنامه‌های پژوهش را تحویل دادند تا پر کنند. همچنین به تعداد دیگر از والدین که حضور نداشتند، پرسشنامه‌ها را تحویل کودکان دادند تا به والدینشان دهند تا تکمیل کنند. مسئولین مهد کودک نیز با تماس به والدین ایشان توضیحات لازم را به آنها داده و خواستار این شدند که پرسشنامه‌ها را تکمیل کرده و به دست کودکان داده تا به مهد کودک بیاورند. همچنین ملاحظات اخلاقی پژوهش از جمله محرمانه ماندن اطلاعات به دست آمده و محفوظ ماندن نام و نام خانوادگی والدین و کودکان در پژوهش رعایت شد

جدول ۱: نتایج آزمون کالموگروف اسمیرنوف جهت بررسی نرمال بودن باقیمانده تحول اجتماعی

معنی‌داری	درجه آزادی	آماره	کشیدگی	کجی	
۰/۲۰۰	۵۰۸	۰/۰۲۹	-۰/۳۶۴	۰/۰۳۷	تحول اجتماعی

استاندارد متغیرهای پژوهش و نتایج همبستگی پیرسون را نشان می‌دهد.

پس از اطمینان از رعایت پیش‌فرض‌های تحلیل رگرسیون چندگانه، نتایج این آزمون به روش همزمان در جدول (۳) ارائه شده است. جدول (۲) میانگین و انحراف

جدول ۲: نتایج همبستگی پیرسون بین ویژگی‌های شخصیتی والدین و تحول اجتماعی کودکان

متغیرهای پژوهش	میانگین	انحراف استاندارد	روان رنجوری	برون‌گرای بی	پذیرای تجربه بودن	توافق‌پذیری	با وجدان بودن	تحول اجتماعی
روان آزرده خوبی	۲۵/۸۱	۶/۴۰۵	۱					
برون‌گرایی	۳۶/۶۱	۶/۶۳۰	-۰/۲۷۴**	۱				
پذیرای تجربه بودن	۲۸/۸۸	۶/۵۵۱	-۰/۱۰۰*	۰/۴۰۳**	۱			
توافق‌پذیری	۳۰/۰۲	۵/۸۶۸	-۰/۰۱۹	۰/۳۱۹**	۰/۳۲۵**	۱		
با وجدان بودن	۴۰/۵۳	۶/۸۱۲	-۰/۲۸۰**	۰/۳۵۶**	۰/۳۳۹**	۰/۳۰۶**	۱	
تحول اجتماعی	۳/۵۷	۰/۸۵۳	-۰/۲۹۹**	۰/۲۶۱**	۰/۲۲۹**	۰/۰۹۷*	۰/۳۴۹**	۱

* ۰/۰۵، ** ۰/۰۱

ویژگی‌های روان آزرده خوبی ($F=۰/۲۹۹$)، برون‌گرایی ($F=۰/۲۶۱$)، پذیرای تجربه بودن ($F=۰/۲۲۹$) و توافق‌پذیری ($F=۰/۰۹۷$) است. در جدول (۳) نتایج تحلیل رگرسیون همزمان برای پیش‌بینی تحول اجتماعی کودکان از طریق صفات شخصیتی والدین ارائه شده است.

چنانکه در جدول (۲) ملاحظه می‌شود در متغیرهای شخصیت بیشترین میانگین مربوط به ابعاد شخصیتی با وجدان بودن ($۴۰/۵۳$) و بعد برون‌گرایی ($۳۶/۶۱$) است. همچنین همبستگی بین ویژگی شخصیتی با وجدان بودن با تحول اجتماعی ($F=۰/۳۴۹$) دارای مقدار بزرگ‌تری نسبت به رابطه

جدول ۳: نتایج تحلیل رگرسیون همزمان برای پیش‌بینی تحول اجتماعی کودکان از طریق ویژگی‌های شخصیتی والدین

متغیر پیش بین	B	SE	β	T	P	R	R ²	F	P
مدل کلی									
روان آزرده خوبی	-۰/۰۲۶	۰/۰۰۶	-۰/۱۹۶	-۴/۵۵۶	۰/۰۰۰۱	۰/۴۳۱	۰/۱۸۶	۲۲/۹۴۵	۰/۰۰۰۱
برون‌گرایی	۰/۰۱۲	۰/۰۰۶	۰/۰۹۴	۱/۹۹۳	۰/۰۴۷				
پذیرای تجربه بودن	۰/۰۱۴	۰/۰۰۶	۰/۱۰۵	۲/۲۷۳	۰/۰۲۳				
توافق‌پذیری	-۰/۰۰۶	۰/۰۰۶	-۰/۰۴۴	-۰/۹۹۰	۰/۳۲۳				
با وجدان بودن	۰/۰۳۰	۰/۰۰۶	۰/۲۳۸	۵/۱۵۵	۰/۰۰۰۱				

اجتماعی کودکان پیش‌دستانی هستند. به عبارتی با افزایش سطوح روان آزرده خوبی در والدین میزان تحول اجتماعی در کودکان کاهش و با کاهش سطوح روان آزرده خوبی در والدین سطح تحول اجتماعی در کودکان افزایش می‌یابد. همچنین با افزایش یا کاهش ویژگی‌های برون‌گرایی، پذیرای تجربه بودن و با وجدان بودن در والدین سطوح تحول اجتماعی در کودکان نیز افزایش یا کاهش می‌یابد ولی مؤلفه توافق‌پذیر به پیش‌بینی معنی‌دار تحول اجتماعی کودکان نبود. همچنین جهت تعیین تفاوت میانگین‌های کودکان پسر و دختر از نظر

مطابق با جدول (۳) ویژگی شخصیتی روان آزرده خوبی ۱۹/۶ درصد ($t=-۴/۵۵۶, p<۰/۰۱$)؛ برون‌گرایی ۹ درصد ($t=۱/۹۹۳, p<۰/۰۵$)؛ پذیرای تجربه بودن ۱۰ درصد ($t=۰/۰۲۳, p<۰/۰۵$)؛ و با وجدان بودن ۲۴ درصد ($t=۵/۱۵۵, p<۰/۰۱$) از تغییرات تحول اجتماعی کودکان را پیش‌بینی و همزمان قادر به تبیین ۱۹ درصد از واریانس تحول اجتماعی کودکان هستند ($F=۲۲/۹۴۵, p<۰/۰۱$)، از این رو، بر اساس تحلیل رگرسیون همزمان، ویژگی شخصیتی روان آزرده خوبی به شیوه منفی و ویژگی‌های برون‌گرایی، پذیرای تجربه بودن، و با وجدان بودن به صورت مثبت پیش‌بینی‌کننده تحول

تحول اجتماعی از آزمون t مستقل استفاده شد که نتایج آن در

جدول ۵ ارائه شده است.

جدول ۴ نتایج آزمون t مستقل جهت مقایسه تحول اجتماعی کودکان پسر و دختر

مؤلفه	میانگین پسران (n=258)	میانگین دختران (n=250)	شاخص t	درجه آزادی	تفاوت میانگین	سطح معنی داری
تحول اجتماعی	۳/۷۰	۲/۵۷	۱/۷۰۹	۵۰۶	۰/۱۳۲	۰/۰۸۸

جدول (۴) آماره‌های توصیفی نمرات کودکان پسر و دختر را در متغیر تحول اجتماعی نشان می‌دهد. میانگین نمرات پسران برابر با ۳/۷۰ و میانگین نمرات دختران برابر با ۲/۵۷ است. تفاوت میانگین‌ها (۰/۱۳۲) نشان می‌دهد که عملکرد کودکان پسر مقداری بالاتر از کودکان دختر است. برای اطمینان از معنی داری تفاوت در میانگین‌های کودکان پسر و دختر در تحول اجتماعی از آزمون t مستقل استفاده شد. با توجه به جدول (۴) نتایج آزمون t تک گروهی با سطح معناداری (p=۰/۰۸۸)، درجه آزادی ۵۰۶ و سطح معناداری (p=۰/۰۸۸) نشان می‌دهد که بین میانگین کودکان دختر و پسر از نظر تحول اجتماعی تفاوت معنی داری از نظر آماری وجود ندارد.

بحث و نتیجه‌گیری

در این پژوهش به بررسی نقش صفات شخصیتی والدین در تحول اجتماعی کودکان پیش‌دبستانی پرداخته شد. نتایج تحلیل رگرسیون نشان داد که صفات شخصیتی والدین در تحول اجتماعی کودکان پیش‌دبستانی تأثیر معناداری دارند، به طوری که ویژگی شخصیتی روان‌آزرده‌خویی والدین به شیوه منفی و ویژگی‌های برون‌گرایی، پذیرای تجربه بودن، و با وجدان بودن والدین به صورت مثبت پیش‌بینی کننده تحول اجتماعی کودکان بودند، اما مؤلفه توافق‌پذیری پیش‌بینی کننده معناداری نبود. این نتیجه می‌تواند به نوعی همسو با نتایج پژوهش‌های آچترگارد و همکاران (۲۱)، پیتفیلد و همکاران (۲۲)، کیتون و همکاران (۲۳) و نیگ و همکاران (۱۸) همخوان است.

تبیین نتیجه به دست آمده را می‌توان این گونه توضیح داد که شخصیت افراد خانواده به ویژه والدین از جمله عناصر

مداخله‌کننده در روابط بین شخصی است (۲۵). برای مثال والدینی که صفات شخصیتی مانند روان‌آزرده‌خویی در آن‌ها غالب است از الگوهای رفتاری استفاده می‌کنند که ناکارآمد و محدودکننده تحول اجتماعی کودک هستند و باعث می‌شوند کودکان نتوانند مهارت‌ها و قابلیت‌های اجتماعی را پرورش دهند (۲۷). همچنین والدین با رفتارهای خود-که این رفتارها برخاسته از صفات شخصیتی آن‌هاست- آفریننده موقعیت‌هایی هستند که رفتارهای خاص را در فرزندان برمی‌انگیزند و یا سرمشق‌هایی را برای الگوسازی در اختیار آنها قرار داده و یا به تشویق دسته خاصی از رفتارها می‌پردازند؛ برای مثال والدینی که احساس وظیفه‌شناسی دارند این الگوی شخصیتی را در رفتار خود در خانواده و مکان‌های دیگر نشان می‌دهند و کودکان از این رفتار الگوبرداری و سرمشق‌گیری می‌کنند و در رفتارهایشان آن‌ها را نشان می‌دهند. از سوی دیگر می‌توان پنداشت که والدین با وجدان‌تر و وظیفه‌شناس‌تر محدودیت‌های کمی برای کودکان خود اعمال می‌کنند، پس با وجدان بودن به عنوان یک صفت شخصیتی با آسان‌گیری در چیدن محدودیت‌ها همراه است که سازش‌یافتگی رفتاری کودکان را تسهیل می‌کند و زمینه حضور بیشتر وی در روابط اجتماعی را فراهم می‌آورد و منجر به تحول اجتماعی بیشتر می‌گردد (۲۸). همچنین اگر این روابط با روان‌آزرده‌خویی کمتر و توافق‌پذیری بیشتر همراه باشد، آمیزش و ارتباط والدین با کودک تسهیل می‌شود. باید در نظر داشت بروز تعارض با صفات شخصیتی و ناتوانی در حل تعارض مرتبط است و به نظر می‌رسد پویایی‌های شخصیتی والدین در اختلال‌های رابطه‌ای بروز می‌کنند. چنین والدینی در آموزش

مهارت‌های ارتباطی، حل مسئله و تصمیم‌گیری به کودکان خود ناتوان می‌شوند (۲۹).

افزون بر این، کودکانی که والدینشان از سطوح بالای برونگرایی و مسئولیت‌پذیری برخوردارند مشکلات رفتاری کمتری دارند و به صورت مثبت‌تری می‌تواند ارتباطات اجتماعی داشته باشند. در مقابل روان‌آزرده‌خویی، بی‌ثباتی هیجانی در والدین با رفتارهای مخرب و ضداجتماعی در کودکان مرتبط است که نشان‌دهنده تأثیر مخرب ویژگی‌های شخصیتی والدین بر تحول اجتماعی کودکان است (۳۰). همچنین در تفسیر نتایج باید به نقش سرمشق‌گیری و تقلید کودکان در طول زندگی بر اساس نظریه یادگیری اجتماعی توجه داشت. ثبات ویژگی‌های شخصیتی طی سال‌ها، زمینه را برای یادگیری کودکان فراهم می‌کند. همچنین ممکن است مادران با وجدان و مسئول، کودکانی داشته باشند که به‌طور ژنتیکی مستعد مسئولیت‌پذیری باشند که این امر خود منجر به سازش‌یافتگی رفتاری و تحول بیشتر مهارت‌های اجتماعی در آنها می‌شود (۳۱).

علاوه بر تأثیر سرمشق‌گیری، باید به زمان صرف شده توسط هر یک از والدین در رابطه با فرزندان نیز توجه داشت. والدینی که از صفات شخصیتی مانند وظیفه‌شناسی، برونگرایی و توافق‌پذیری بیشتری برخوردارند، احساس مسئولیت بیشتری دارند و زمان بیشتری را صرف آموزش و یاددهی به کودکان می‌کنند، که افزایش زمان آموزش با افزایش مهارت‌ها همراه است و منجر به تحول اجتماعی بیشتر کودکان می‌گردد. همچنین این والدین از همکاری و حمایت بیشتری برای تحول کودکان برخوردارند و بر این اساس می‌توانند فرزندان خود را در انجام تکالیف تحولی یاری کنند و هم می‌توانند به‌طور ناخواسته آنان را از انجام این تکالیف باز دارند که مجموع این موارد منجر به تحول اجتماعی بیشتر در کودکان می‌گردند (۳۲).

همچنین یافته فرعی پژوهش نشان داد که پسران نمره بیشتری از دختران در تحول اجتماعی به دست آورده بودند اما

در مجموع تفاوت معناداری در تحول اجتماعی دختران و پسران مشاهده نشد. در تبیین این یافته می‌توان به این نکته اشاره کرد که در سال‌های پیش‌دبستانی کودکان از مهارت‌های اجتماعی اندکی برخوردارند و بیشتر مهارت‌های اجتماعی در سنین مدرسه و در سال‌های نوجوانی اتفاق می‌افتد و بنابراین ممکن است تحول اجتماعی متفاوتی در کودکان مشاهده نشود، علاوه بر این در سال‌های پیش‌دبستانی نقش‌یابی جنسیتی و تفاوت‌های جنسیتی در کودکان به صورت کامل شکل نگرفته است و انتظارات والدین از پسران و دختران انتظارات متفاوتی است که منجر می‌شود تفاوت معناداری در تحول اجتماعی در این سنین مشاهده نگردد (۲۵).

در مجموع نتایج این پژوهش تأییدی بر پژوهش‌های دیگر مبنی بر تأثیر معنادار ویژگی‌های شخصیتی والدین بر تحول اجتماعی و زندگی کودکان است و نشان می‌دهد شخصیت والدین مقوله بااهمیتی است که باید بیشتر به آن پرداخته شود و به آن اهمیت داده شود که این پژوهش و نتایج آن گام‌هایی برای این منظور بود. اما با وجود نتایج و تلوایح تربیتی و روانشناسی که از این پژوهش قابل استنباط است، نتایج این پژوهش از محدودیت‌هایی نیز برخوردار بوده است که از مهمترین‌شان می‌توان به نمونه پژوهش اشاره کرد؛ زیرا به علت مشکلات موجود و شرایط پژوهش، نمونه مورد مطالعه از یک منطقه از شهر تهران انتخاب شد. همچنین با توجه به این که از ابزار خود گزارش‌دهی برای سنجش متغیرها استفاده شد و ممکن است سوگیری پاسخ وجود داشته باشد، بنابراین در تعمیم نتایج حاضر باید جوانب احتیاط را رعایت کرد. علاوه بر این عدم همکاری مناسب والدین و مسئولین تعدادی از مهدکودک‌ها از دیگر محدودیت‌های این پژوهش است. با توجه به محدودیت‌های حاضر و نتایج حاصل از این پژوهش پیشنهاد می‌گردد که پژوهشگران در پژوهش‌های آتی از نمونه‌های متنوع‌تری از لحاظ جغرافیایی و مکانی بهره‌گیرند. همچنین با توجه به اهمیت ویژگی‌های شخصیتی والدین در

حاضر در پژوهش و همچنین والدین محترمی که در اجرای این پژوهش مشارکت داشتند، کمال تشکر و قدردانی داریم.

تضاد منافع: این پژوهش برای نویسندگان هیچ گونه تضاد منافی نداشته است.

تحول اجتماعی کودکان، در برنامه‌های آموزشی و تربیتی والدین، متخصصان به این ویژگی‌ها توجه بیشتری داشته باشند.

تشکر و قدردانی: این به صورت مستقل اجرا شده است و مجوز اجرایی آن بر روی افراد نمونه از سوی سازمان آموزش و پرورش تهران و دانشگاه امام خمینی قزوین در سال ۱۳۹۵ صادر شد. بدین وسیله از تمامی مسئولین مهدهای کودک

References

1. Walton GM, Cohen GL, Cwir D, Spencer SJ. Mere belonging: the power of social connections. *J Pers Soc Psychol.* 2012; 102(3):513-532.
2. Bartolini S, Bilancini E, Pugno M. Did the decline in social connections depress Americans' happiness? *Soc Indic Res.* 2013; 110(3):1033-1059.
3. Rochat P. Early social cognition: Understanding others in the first months of life. New York: Psychology Press; 2014, P: 75-83.
4. Doise W, Mugny G, James AS, Emler N, and Mackie D. The social development of the intellect. Oxford: Pergamon Press; 2013, PP: 1-10.
5. Day DV, Fleenor JW, Atwater LE, Sturm RE, McKee RA. Advances in leader and leadership development: A review of 25 years of research and theory. *Leadersh Q.* 2014; 25(1): 63-82.
6. Diamond A, Lee K. Interventions shown to aid executive function development in children 4 to 12 years old. *Science.* 2011; 333(6045): 959-964.
7. Isaacs S. Social development in young children. New York: Routledge; 2013, PP: 45-50.
8. Mensah FK, Kiernan KE. Parents' mental health and children's cognitive and social development. *Soc Psychiatry Psychiatr Epidemiol.* 2010; 45(11): 1023-1035.
9. Bales RF, Parsons T. Family: Socialization and interaction process. New York: Routledge; 2014, P: 10.
10. Sharma A. Role of family in consumer socialization of children: literature review. *Researchers World.* 2011; 2(3):161-167.
11. Kristensen H, Torgersen S. MCMI-II personality traits and symptom traits in parents of children with selective mutism: A case-control study. *J Abnorm Psychol.* 2001; 110(4):648.
12. Pilia G, Chen WM, Scuteri A, Orrú M, Albai G, Dei M, et al. Heritability of cardiovascular and personality traits in 6,148 Sardinians. *PLoS Genet.* 2006; 2(8): e132.
13. Cervone D, Pervin LA. Personality, binder ready version: theory and research. Hoboken, NJ: John Wiley & Sons; 2015, PP: 21-25.
14. Richard E, Diener E. Personality and subjective well-being. In *The science of well-being 2009* (pp. 75-102). Springer Netherlands.
15. McCrae RR, Costa Jr PT. Personality trait structure as a human universal. *Am Psychol.* 1997; 52(5):509-516.
16. Ying Ge JS, Zhang J. Research on relationship among internet-addiction, personality traits and mental health of urban left-behind children. *Glob J Health Sci.* 2015; 7 (4):60-69.
17. Mabbe E, Soenens B, Vansteenkiste M, Van Leeuwen K. Do personality traits moderate relations between psychologically controlling parenting and problem behavior in adolescents? *Journal of personality.* 2016; 84 (3):381-92.
18. Nigg JT, Hinshaw SP. Parent personality traits and psychopathology associated with antisocial behaviors in childhood attention-deficit hyperactivity disorder. *J Child Psychol Psychiatry.* 1998; 39(2):145-159.
19. Rettew DC, Stanger C, McKee L, Doyle A, Hudziak JJ. Interactions between child and parent temperament and child behavior problems. *Compr Psychiatry.* 2006; 47(5):412-420.
20. Zadshir F. comparison of ethical judgment and social development of non-professory primary school students under the teaching of quran education by means of preservation and other non - profit schools. [Thesis for Master of Science]. [Tehran, Iran]: Faculty of Psychology, Islamic Azad University; 2008,13-18. [Persian]
21. Achtergarde S, Postert C, Wessing I, Romer G, Müller JM. Parenting and child mental health: Influences of parent personality, child temperament, and their interaction. *Fam J.* 2015; 23(2):167-79.
22. Petfield L, Startup H, Droscher H, Cartwright-Hatton S. Parenting in mothers with borderline personality disorder and impact on child outcomes. *J Evid Based Soc Work.* 2015; 18 (3):67-75.
23. Keeton CP, Teetsel RN, Dull NM, Ginsburg GS. Parent psychopathology and children's psychological health: Moderation by sibling relationship dimensions. *Abnorm Child Psychol.* 2015; 43 (7):1333-42.

24. Abri S, Hajyousefi A, Hajbabayi H, Rahgozar M. Comparison of Social Development Between 3-6 Years Old Children Who Use Rural Child Care Center Services and Who Don't. *Social Welfare*. 2011; 11 (41):343-368. [Persian]
25. Zadshir F, Estaki M, Emamipour S. comparison of ethical judgment and social development of non-professory primary school students under the teaching of quran education by means of preservation and other non-profit schools. *appl psychol*. 2008; 3(10): 25-47. [Persian]
26. Garosi Farshi M. new approaches to personality evaluation. Tabriz: Society; 2001, P: 47. [Persian]
27. Bennett I, editor. Delinquent and neurotic children: A comparative study. New York: Routledge; 2013, PP: 21-38.
28. Segrin C, Woszidlo A, Givertz M, Montgomery N. Parent and child traits associated with overparenting. *J Soc Clin Psychol*. 2013; 32(6):569-295.
29. Fraser A, Macdonald-Wallis C, Tilling K, Boyd A, Golding J, Davey Smith G, et al. Cohort profile: The Avon Longitudinal Study of Parents and Children: ALSPAC mother's cohort. *Int J Epidemiol*. 2012; 42(1):97-110.
30. Sigel IE, McGillicuddy-DeLisi AV, Goodnow JJ, editors. Parental belief systems: The psychological consequences for children. London:Psychology Press; 2014 , P: 1.
31. Keenan T, Evans S, Crowley K. An introduction to child development. California: Sage; 2016, PP: 38-39.
32. Hampson SE, Edmonds GW, Goldberg LR, Dubanoski JP, Hillier TA. Childhood conscientiousness relates to objectively measured adult physical health four decades later. *J Health Psychol*. 2013; 32(8): 925-928.

The Role of Parent's Personality Traits in the Social Development of Preschool Children

Hasan Shams Esfand Abad¹, Naierreh Sadat Rowhany^{*2}

1. Associate Professor, Department of Social Sciences, Imam Khomeini University, Qazvin, Iran

2. M.A. in Psychology, Faculty of Social Sciences, Imam Khomeini University, Qazvin, Iran

Received: September 16, 2017

Accepted: December 21, 2017

Abstract

Background and Purpose: Previous studies have shown that parents play an important role in children's mental and physical development; however, research on the impact of parental personality traits on children's social development is low. The purpose of this study was to determine the role of parent's personality traits in the social development of preschool children.

Method: The present study is descriptive and correlational. The statistical population included all the mothers and fathers of preschool children in Tehran during the school year of 2016-2017. 508 parents (mother or father) were selected by referral to pre-school centers in Tehran and using multistage cluster sampling method. The participants completed the *Vineland social maturity scale* (Edgar, 1956) and *NEO-personality inventory – revised questionnaire* (McCrae & Costa, 1997). Data analysis was performed using the Pearson correlation coefficient and multiple regression analysis (stepwise).

Results: Regression analysis showed neuroticism of parents (mother or father) had negative predictive for social development of preschool children and extroversion, openness and conscientiousness of parents (mother or father) had positive predictive for social development of preschool children ($P < 0/05$).

Conclusion: Based on the findings of this study, it can be conclude that parent's personality traits have a significant effect on the social development of preschool children. Therefore, according to the importance of personality traits on the social development of children, it is necessary to pay special attention to the characteristics and personality traits of the parents in the process of education of children.

Keywords: Social development, personality traits, preschool children

Citation: Shams Esfand Abad H, Rowhany N. The role of parent's personality traits in the social development of preschool children. Quarterly Journal of Child Mental Health. 2018; 4(4): 93-103.

***Corresponding author:** Naierreh Sadat Rowhany, M.A. in Psychology, Faculty of Social Sciences, Imam Khomeini University, Qazvin, Iran.

Email: Ns.roohani@gmail.com

Tel: (+98) 028- 33780021